

Stortingets familie- og kulturkomité

Oslo, 8. mai 2017

HLF (Hørselshemmedes Landsforbund) er Norges største organisasjon for mennesker med funksjonsnedsettelse med 62 500 medlemmer. 14,5 % av Norges befolkning over 20 år¹ har en hørselshemming som påvirker hverdagen, som sosial isolasjon og frafall fra utdanning og arbeidsliv. En del av disse har behov for omfattende rehabilitering, mens andre trenger tilrettelegging, hjelpemidler og kunnskap i å mestre sin hverdag. Gruppen av hørselshemmede er mangfoldig og stadig flere rammes av hørselsnedsettelse. Anslag viser at det i 2020 vil være om lag en million nordmenn som vil ha en hørselsutfordring.²

Høringsinnspill til Prop. 81L (2016-2017) og Prop. 80L (2016-2017)

HLF viser til høring om Likestillings- og diskrimineringsloven, samt Diskrimineringsombudslov og overbringer med dette våre innspill.

HLF mener det fremdeles gjenstår mye for å gjøre samfunnet tilgjengelig for hørselshemmede og hindre diskriminering. Overordnet ønsker vi å vise vår støtte til at likestillings- og diskrimineringslovgivningen samles i én lov. Alle mennesker har et kjønn, en alder, en funksjonsevne og en etnisitet. Mye av lovgivningen på diskrimineringsfeltet er felles uavhengig av grunnlaget. HLF mener en felles likestillings- og diskrimineringslov vil ha mer tyngde og være mer tilgjengelig enn dagens løsning, der likestillings- og diskrimineringslovene er skilt fra hverandre.

Det er samtidig viktig for HLF å understreke at dagens lovverk ikke er sterkt nok. Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (DTL) har mangler når det gjelder å gi vern for hørselshemmede og øvrige funksjonshemmede, blant annet i form av unntaksbestemmelser. Det mangler også sanksjoneringsmuligheter som gir en reell beskyttelse. Her gir vi våre tilbakemeldinger på lovforslaget som foreligger.

Begrepsbruk og definisjoner

Det er svært gledelig og viktig at det er foreslått at formålsparagrafen viderefører bestemmelsen fra DTL om at loven skal bidra til å bygge ned samfunnsskapt funksjonshemmende barrierer og hindre at nye skapes.

HLF mener videre at begrepet «universell utforming» må brukes fremfor «tilgjengelighet» i formålsparagrafen. I transportsektoren brukes tilgjengelighet som et oppgraderingsnivå på veien til full universell utforming, og vi tolker dermed universell utforming som et mer omfattende begrep, som skal sikre funksjonshemmede likeverdig tilgang. For hørselshemmede vil et universelt utformet samfunn bety at offentlige rom er utformet slik at informasjon er mulig å oppfatte og god kommunikasjon er mulig også for mennesker med nedsatt hørsel. HLF mener derfor det er mer hensiktsmessig at man bruker universell utforming som gjennomgående begrep i loven. I den foreslåtte formålsparagrafen brukes «tilgjengelighet» og ikke «universell utforming», mens i paragrafene 12, 17, 18 og 19 brukes «universell utforming». Det er behov for at kravet til universell utforming framkommer i formålsparagrafen, slik at begrepsbruken sammenfaller.

¹ Engdahl B, Tambs K, Borchgrevink HM, Hoffman HJ. Screened and unscreened hearing threshold levels for the adult population: Results from the Nord-Trøndelag Hearing Loss Study. *Int J Audiol.* 2005; 44, 213-230.
http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=239&trg=Content_6496&Main_6157=6263:0:25.6102&MainContent_6263=6496:0:25.6109&Content_6496=6178:50246:25.6109:0:6562:14:::0:0

² Hearing impairment among adults (HIA). Oslo: Senter for medisinsk metodevurdering, Sintef – a report of a joint project, 2001

Når det gjelder definisjonen av universell utforming mener HLF at begrepene «hovedløsningen» og «alminnelige funksjon» i definisjonen som er valgt i forslaget er problematiske uttrykk. Dette er fordi de gir rom for tolkning. HLF mener definisjonen i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) er en bedre definisjon, og mener derfor at lovens paragraf 17 bør ha denne definisjonen: «Med universell utforming menes utforming av produkter, omgivelser, programmer og tjenester på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming. Universell utforming skal ikke utelukke hjelpemidler for bestemte grupper av mennesker med nedsatt funksjonsevne når det er behov for det.»

HLF mener at:

- Begrepet «tilgjengelighet» må byttes ut med «universell utforming» i formålsparagrafen, slik at setningen blir «Likestilling forutsetter universell utforming og tilrettelegging».
- Definisjonen av universell utforming i paragraf 17 må endres til CRPD-definisjonen, som er referert i avsnittet over.

Retten til informasjon og kommunikasjon

HLF er positive til at IKT i opplærings- og utdanningssektoren er foreslått omfattet av kravet om universell utforming. Vi støtter at plikten til universell utforming skal gjelde hjemmesider, læringsplattformer og læremidler. Det er svært viktig for elever og studenter at de får tilgang til læringsverktøy de kan benytte fullt ut. Hvis funksjonshemmede ikke får deltatt i opplæring, har dette store ringvirkninger for den enkelte gjennom hele livet og for samfunnet. Det samme gjelder behovet for universell utforming i arbeidslivet.

Hørselsutfordringer øker med alderen, og sannsynligheten for å få hørselstap når en blir eldre er stor. En undersøkelse har beregnet at hørselsproblemer i den danske befolkningen i aldersgruppen 50-64 år har et årlig tap i arbeidsproduksjonen på cirka 2,7 milliarder³. Hørselshemmede ønsker i stor grad å bidra i arbeidslivet. Utestenging kan ha negative konsekvenser for den enkelte, samtidig som samfunnet taper store summer på at hørselshemmede ikke kan delta. Det er derfor viktig at det tilrettelegges for hørselshemmede gjennom universell utforming og individuell tilpasning der det er nødvendig.

Universell utforming og tilgjengelighet dreier seg ikke bare om fysiske forhold. For mange hørselshemmede er det å motta og oppfatte informasjon et like stort problem. Utover delen om universell utforming av IKT i opplæringssektoren, står det lite om tilgangen til informasjon i lovforslaget. HLF er bekymret over at det generelt er lite omtale av retten til tilgang på informasjon og likeverdig kommunikasjon i høringsdokumentet. For hørselshemmede er det for eksempel sentralt at kommunikasjon med offentlige instanser kan foregå skriftlig, slik som via chat, e-post, sosiale medier og lignende. HLF mener retten til kommunikasjon og informasjon må sikres i loven.

HLF mener at:

- Kravet om universell utforming av IKT må gjelde i opplærings- og utdanningssektoren, samt arbeidslivet, og omfatte nettsider, så vel som læringsplattformer og læremidler.
- Det må settes krav om universell utforming på alle samfunnsområder slik at tilgangen til informasjon, varer, tjenester og kommunikasjon sikres, også for hørselshemmede.

³ Uhørt? Betydningen af nedsat hørelse for arbejdsmarkedstilknytning og arbejdsliv. København 2006, Socialforskningsinstituttet

Redegjøringsplikt og uforholdsmessighetsprinsippet

Det er positivt at aktivitetsplikten videreføres, og det er viktig at den ikke svekkes. Samtidig er HLF negative til at redegjøringsplikten ikke er foreslått videreført i den nye loven. Dette vil gi et svakere vern, siden det ikke lenger vil være krav om å redegjøre for arbeidsplassens arbeid mot diskriminering. I departementets høringsbrev ble det vist til undersøkelser som viser at redegjøringsplikten er lite kjent på arbeidsplasser, til tross for at den er lovpålagt. DTL har kun vært virksom i få år og det er derfor noe forhastet å si at redegjøringsplikten er for lite kjent. Vi opplever begrunnelsen for fjerningen av redegjøringsplikten som svak. Det forutsettes at arbeidsgivere selv ønsker å drive likestillingsarbeid, uavhengig av tilsyn og sanksjoner. HLF deler ikke denne oppfatningen når vi vet at det krever tid og ressurser. Det er en viktig reell effekt, så vel som en tydelig signaleffekt, ved å ha strenge krav til redegjørelse og aktivt likestillingsarbeid. HLF mener derfor at redegjøringsplikten må videreføres og at det heller må gjøres et proaktivt arbeid for å gjøre plikten bedre kjent og tydeliggjøre hva den innebærer.

I paragraf 17 brukes uttrykket «uforholdsmessig byrde». Denne formuleringen er problematisk fordi den ikke tydelig nok viser hva som gir grunnlag for å unnta lovbestemmelsen. De vurderingsgrunnene som er listet er ikke prioritert eller stilt opp mot hverandre. En slik formulering gir arbeidsgivere mulighet til å la være å tilrettelegge på tynt grunnlag. På grunn av dette mener HLF at det ikke bør finnes unntaksbestemmelser.

HLF mener at:

- Redegjøringsplikten må opprettholdes og tydeliggjøres.
- Unntaksbestemmelsen «Plikten gjelder ikke utforming eller tilrettelegging som medfører en uforholdsmessig byrde for virksomheten» i paragraf 17 må fjernes, og tilsvarende må denne setningen fjernes også i paragraf 20, 21 og 22.

Sanksjoneringsvern

Per i dag finnes det ikke et reelt sivilrettslig lavterskeltilbud, og man må i retten for å få sin diskriminerings sak vurdert. HLF opplever at en frykt for gjengjeldelse på arbeidsplassen gjør at mange vegrer seg for å klage, siden de må gjennom rettssystemet. Dette kan i seg selv være en stor belastning. HLF mener derfor Likestillings- og diskrimineringsnemnda (LDN) (Diskrimineringsnemnda) må gis sanksjoneringsmyndighet, slik at de kan ilegge oppreisning og erstatning. Det er foreslått en begrensning ved at denne sanksjoneringsmuligheten kun gjelder for diskriminering i arbeidslivet. HLF mener dette er for snevert, da mange diskriminerings saker oppstår utenfor arbeidslivet, og mener sanksjoneringsmuligheten bør gjelde på alle områder som likestillings- og diskrimineringsloven dekker.

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) har i dag ansvar for å veilede arbeidsgivere på feltet likestilling og diskriminering. Ombudet er en sterk ressurs med stor kunnskap på feltet. For HLF er det viktig med sterke fagmiljøer på diskriminering. Det er viktig med tverrfaglig forståelse av diskrimineringen som hørselshemmede møter. LDO har i dag fire roller: pådriver-, veileder-, tilsynsmyndighets- og lovhåndheverrolle. Vi mener at samspillet mellom rollene er viktig for kvalitet i saksbehandlingen og ønsker ikke at lovhåndheverrollen splittes fra LDO. HLF mener videre at dagens system heller bør styrkes og ønsker at det vurderes en løsning der LDO gis vedtakskompetanse, slik at håndhevingsapparatet reelt får to nivåer.

HLF mener CRPD bør inn i Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven). HLF mener det er viktig at funksjonshemmede kan påberope seg rettighetene i CRPD direkte. FNs kvinnekonvensjon, FNs barnekonvensjon og FNs

rasediskrimineringskonvensjon er alle inkorporert i norsk rett, de to første i menneskerettsloven. Vi kan ikke se noen grunn til at CRPD ikke skal gjennomføres i norsk rett på lik linje med andre konvensjoner som beskytter utsatte grupper. Å behandle funksjonshemmedes konvensjon på en annen måte, har etter vår mening en negativ signaleffekt om at funksjonshemmedes menneskerettigheter ikke tas på tilstrekkelig alvor.

HLF mener at:

- LDN må få myndighet til å ilegge oppreisning og erstatning i alle saker hvor det blir funnet å være brudd på Likestillings- og diskrimineringsloven.
- Lovhåndheverrollen fortsatt må være hos LDO og ønsker at det utredes en løsning der LDO gis vedtakskompetanse, slik at håndhevingsapparatet reelt får to nivåer.
- LDO fortsett må ha ansvaret for veiledning og informasjon om arbeidsgivers aktivitetsplikt.
- CRPD må inkorporeres i norsk lov, fortrinnsvis i menneskerettsloven.

Med vennlig hilsen

Anders Hegre
Generalsekretær

Hildegunn Fallang
Interessepolitisk rådgiver